

Azurmendiren inguruko sei-zazpi ideia eta beste hainbeste galdera

Joseba Sarrionandia

Idazlea

Askatasunaren ideia

Geure hizkuntza hitz egitea ere arrazoiz bete behar izan genuen sasoikoak gara, batzuk behintzat. Euskaldun izateko ere motibo eta aitzakia politikoak eta filosofikoak behar genituenekoak, ez dakit gainditu dugun hori.

Émile Durkheim eta Agustín García Calvo, Max Weber eta Federiko Krutwig, Lev Trotski eta enparauen artean. Ez dakit konturatuko zareten zer zen Antonio Tovarren *Mitología e ideología sobre la lengua vasca* bilatzea euskaraz egiteko motiboa, edo Jon Juaristiren *Euskararen ideologiak* liburuaren lehenengo partean. Soziologia ikasten, ez zen batere erraza gure bizimodu intelektuala. Eta hala deskubritu nuen nik, erabat buru txartu orduko, lasaitasun handia eman zidan ideia bat. Konplexuak kendu zizkidana luzaroan.

Badakizue poema bat askatzailea eta lasaigarria izan daitekeela? Galdetzen dizuet, zeren seguru nago malenkoniaren eta masokismoaren arteko zerbait balitz bezala hartzen duzuela poesia. Ba, ez. Ni Celso Emilio Ferreiroren esaldi batek salbatu ninduen. *Deitado xunto ao mar* poemakoa. Itsasoaren ertzean etzunda, igual ez abenduan, ez neguan,

Sei-zazpi ideia eta beste hainbeste galdera

baizik eta udaberrian edo udan edo udazken dultze batean.
Eta esaten zuen:

Lingoa proletaria do meu pobo
eu fáloa porque sí, porque me gusta,
porque me peta e quero e dame a gaña,
porque me sai de dentro, alá do fondo
dunha tristura aceda que me abrangue

Esan nahi zuen: mendialdeko gure hizkuntza gaixoan hitz
egin nahi dut, nahi dudalako, gustatzen zaidalako, eta gogo
ematen didalako.

Eu fáloa porque sí, porque me gusta
e quero estar cos meus, coa xente miña,
perto dos homes bos que sofren longo
unha historia contada noutra lingoa.

Ez dakit konturatzen zareten zer zen ideia hura niretzat,
Antonio Tovarrena irakurri eta gero, eta Juan Aranzadiren
euskal milenarismoari buruzkoa. Umetatik zamutzen geni-
tuen konplexuez gainera. Zergatik egin euskaraz? Ba hori-
xe: euskaraz hitz egiten dut nahi dudalako, gogo ematen
didalako. Eta ez dizuet esplikatu beharrik zergatik. *Zergatik
bai!*, esan zuenez laster Koldo Izagirrenen liburuko umeak.

Telebistan ikusten ditut egunotan Txileko kaleak eta ema-
kumeak dantzan abesten:

Y la culpa no era mía, ni dónde estaba, ni cómo vestía.
El violador eres tú...

Bortxatzaileak poliziak ziren, juezak, politikari frankistak,
estatu zapaltzailea. Arazoa ez zen gure borondatea, baizik
eta haien inposizioa. Guardia Zibilak babestutako pentsa-
mendu espainolaren kriterio dultze erosoak. Normalitatea
zen bortxatzailea.

Beste arazoetan ere berdin zeuden, teoria itzelak argudiatu
behar ziren kapitalismoaren kontra. *Kapitala* orriz orri ira-
kurri behar ote genuen gizakiak eskubide politiko (eta so-
zioekonomiko) berberak ditugula onartzeko? Nik, itsasoaren

ertzean etzunda, ez nuen irakurri *Hizkuntza, etnia eta marxismoa*. Eta berdin zitzaidan zer zioen honetaz eta hartaz Leszek *Kolakowski*-k.

Hala ere, hori bera izan zela uste dut Joxe Azurmendiren lehenengo pausoa, justizia poetikoaren deklarazioa. *Manifestu atzeratua*-n dago baiespen hori. Normalitatearen bortxa, eta kontra egiteko ez daukagu ia ezer. Langile on batzuk, ganorabako txar batzuk, mugak asko, kalderilla hutsa...

Baina libre izan nahi dugu,
zer kulpa daukat nik.
Eta txeke zuri faltso baten antzean
Gernikako arbola bat asmatu diguten arren,
libre nahia pekatua balitz bezala,
aitzakiaren bat beharko bagenu bezala,
guk, guztiz ximple, libre izan nahi dugu.
Nahi dugu, besterik ez.
Hauxe baita gure engainu azkenekoa:
libre izan nahia justifika behar dugula
pentsaerazi digute
lehen kanpotik ta barrutik orain.

Galdera libre izan nahia justifikatu beharraren ingurukoa da. Ez al dugu euskaldunok Manuel Larramendiren obraz geroztik euskaldun izan nahia justifikatzen galdu energiaren parte gehiena? Ez al dugu oraindik ere gauza gehiegi egiten ingelesak ikusteko?

Krisiaren ideia

Krisi sasoian gaudela esaten da. Azurmendiren pentsamendua politika, kultura eta balio krisiaren ondorioa da. Noiz jaio zen Azurmendi? 1941ean, Zegamako paradisu erruralean, Juan Telleriaren soinu bandarekin imajina dezakezue?, historia akabatuta zegoela, eta horregatik sartu zen igual Arantzazura, zerurako lehenengo malda izango zelakoan...

Ez zegoen krisirik orduan, ezta? Krisia geroago hasi zen, hirurogeiko hamarkadan. *Manifestu atzeratua* deitzen zen poema larri eta eder hartan azaldu zuen Azurmendik bere

krisi pertsonala, euskaldunen ez-zen-herri krisiarekin batera. Gero, JAKIN aldizkaria krisi guztien azalpena izan da egunok arte. Baina, krisia? Josu Landak galdetzen zuen zininmoaren, epikureismoaren eta estoizismoaren etikari buruz-

ko saiakera batean: «Zer esan nahi dugu krisi hitza erabiltzen dugunean?».

Krisia, antzinako grezieraz, erabakimen momentu larria zen. Epaiaketaren unea, esate baterako. Medizinan, hil ala biziko une agonikoa da. Hau da, krisia denbora oso laburrekoa da, eta iraupena ala erabateko aldaketa dakar.

Gure herriaren kasuan, edo langileriaren kasuan, edo emakumeen kasuan, edo beltzen

kasuan, noiz ez gara krisian egon? Antzinatik datozen zapalketa, subordinazio edo bazterketa egoerak dira. Euskaldunok, mundua nazio-estatutan antolatu eta uniformizatu den sasoian, mendiko hizkuntzari eusten dion komunitate txiki bat gara. Beste faktoreekin modu konplexuan artikulatzen da hori gizarte konplexuetan, baina globalizazioarekin ere arazoa hor dago, eta areagotu besterik ez da egin gure ziurtasun eza alde horretatik. Ez kanpotik datorren zapal-ketagatik, baizik eta batez ere zapaltzaileen balioak geure egiten ditugulako.

Kultura orokorrak, geu ere kultura orokorrekoak izanik, ez gaitu posizio erosoan uzten gure kultura partikularrarekiko. Pako Aristik idazten zuen orain gutxi:

... irabazleak miresten ditugu, auto azkarrak, autore saridunak, aktore ederrak, pertsona boteretsuak, aberatsak eta, nahi gabe, haien ahotan entzuten ditugun hizkuntzak. Glamour sozial eta mediatikoa da hizkuntza baten kapital nagusia. Hori, eta sostengua ematen dion botere politikoa, estatua, nagusiki.

Krisia hirurogeiko
hamarkadan hasi zen.
Manifestu atzeratua
deitzen zen poema
larri eta eder hartan
azaldu zuen Azurmendik
bere krisi pertsonala,
euskaldunen ez-zen-herri
krisiarekin batera

Eta salatzen zuen zenbateraino normalizatzen dugun eta onartzen ditugun nagusi diren botere harremanak. Nahiz eta handikeria horrek, gure kasuan, geure hizkuntza ere ukatu. Ez debeku edo ukazio esplizitu moduan, baizik eta errealitate moduan, gure hizkuntza hau, izan ere, ez baita ez ezinbestekoa ez garrantzitsua:

... denok jasotzen ditugu mezuak, agerikoago edo ezkutukoago, benetan merezi duten gauzei eta baloreei buruz, eta merezi ez dutenei buruz. Euskara, tamalez, eta min dut hau idatzi beharra, azken multzo horretan dago aspalditik. Guk bezala umeeek ere sumatuko dute, eta haiek guk baino erreparo gutxiagorekin, bizitzaren aurrean sentitzen dugun betetasun emozionalean euskarak ez daukala protagonismo handirik, ez duela balio pasio sakonen garraio-tresna izateko ere.

Gurea ez da krisia, orduan, gurea subordinazioa, minorizazioa, erresilientzia da. Azurmendik sarritan esan duen lez: herritxikitasuna. Edo krisia, baina krisi permanente bat, erresistentzia permanente batekin erantzun beharrekoa...

Baina krisia ez da gauza negatiboa. Krisia ez da zoritxar bat, krisia egoera aldatzeko momentu aproposa da, askatasuna asumitzeko aukera. Krisitik irten baino gehiago, krisia aintzat hartu, pentsatu eta bizi egin daiteke.

Herritxikitasuna ez da arazoa orduan. Egiten digutena ez da arazoa, esan zuenez filosofo frantsesak, egiten digutena-rekin egiten duguna da arazoa. Eta horixe da nik behintzat Azurmendiren lanean aurkitzen dudana beste gaia.

Ez al da egia krisiak berak egiten gaituela kritikiko eta bizitza zentzuz betetzeko motiboa ematen digula?

Normaltasunaren ideia

Jende askok pentsatzen du zapalketa egoerak, diktadurak eta halakoak jendearen kontrako eraso gogor moduan bizitzen direla. Ez da horrela, dominazio egoerak normaltasunarekin konfunditzen dira. Legeak bortxaz ezarri ziren momentu

batean, baina gero jendeak inkorporatuta eramaten ditu. Frankismoa ere gehiengoak ez zuen injustizia moduan bizi. Nahiko normala zen, antifrankistentzat izan ezik.

Dominazio egoera larrietan ere, akritizismoagatik edo interes kalkulatuagatik, morrontza boluntarioa hedatzen da. Gizartearen parte gara lehenengo, gero bakarrik, oso gero, berandu gehienetan, gara gizabanako informatu, pentsatzaile eta erabakimen librekoak (edo halako zerbait). Jendearen aldetik, erlazio sozialei buruzko kontzientzia oso lausoa izaten da.

Oraindik ere euskaldun askori iruditzen zaio oso normala dela Espainiapean egotea, edo Frantziapean. Espainol gehientzat imajinaezina eta are kriminala litzateke euskaldunen burujabetasuna. Emakumeak ere mendetan egon dira morrontza domestikoarekin identifikatua. Apurka-apurka ohar-tzen gara dominazio maskulinoaz gizonak, kontzientzia oso lausoz. Pobreek berezko zerbait lez hartzen dute aberatsen morroi bizi behar izatea. Denentzako onuragarritzat dute egitura hori aberatsek...

Konformatu beharko genuke. Inkonformea kriminalizatu egiten da. Baina, nola uka daiteke gizakiei eskubide berdinar dagozkigula? Nola uka daiteke autodeterminazioaren ideia? Baina politikak askorako ematen du, ekonomiak bezala. Psikologiak askorako ematen du.

Adibide bat, psikologia zientifikoaren hastapenetan, XIX. mendearen erdialdeko Estatu Batuetan, tratatu zen gaietako bat esklaboen psikologiarena. Poblazioaren parte handi bat esklaboa zen oraindik. Eta patologia bat estudiatu zen, esklabo batzuen askatasun nahia. Badakizue zer ziren zimarroiak, eskapatzen ziren esklaboak. Propietate pribatuaren eta bakearen aurkako terrorismo hutsa zen eskapatzea. Psikologia zientzia bihurtu zenean, Samuel Cartwright psikologoak zehazki aztertu zituen esklabotzaren arazo psikologikoak: 'Arraza beltzaren berezitasun eta gaixotasun psikikoei buruzko informea.' *New Orleans Medical and Surgical Journal* aldizkarian argitaratu zen 1851n. Eta zientzia berri horrek esklaboen libre izateko gogo arraro hori, patologia hori, honela definitu zuen:

Buruko nahasmendua da, beste buru-alienazioen antzekoa, baina sendagarriagoa da normalki.

Izena ere ipini zitzaion gaixotasunari. *Drapetomania* deitu zioten, zientifikoki, esklabo batzuen gatibutzatik ihes egiteko joera absurdoari.

Sendabidea? Tratamendu tradizionalekin jarraitzea gomentatzen zuen sendatzeko Estatu Batuetako lehenengo psikologia zientifikoak: latigoa, girgiluak, burdin gorria, belarri mozketa eta beste erremedio natural batzuk.

Gure normaltasun zibilizatuan, ez gaude oraindik halako zientzialariz inguratuta, askatasun nahi elemental batzuk ukatuak eta kriminalizatuak diren artean?

Elkarlanaren ideia

Azurmendiren ideia errepikatu interesgarri bat dela uste dut herritxikitasunarena. *Manifestu atzeratua*-n esaten zuen ez daukagula kondairarik ere, baizik eta muga zentzugabe asko. *Hegats* aldizkariaren 45. zenbakiaren azalean irudi ederreaz aipatzen du: ontzi oso hauskorreko argonautak gabela euskaltzaleak.

Ezin dugu gure burua engainatu euskaltzaleok. Herri txikia, bi estatu boteretsutan zatitua, hiru autonomia diferentetan, izaera linguistiko, kultural, sozial eta politiko oso desberdinez osatuak territorialki eta sozialki. Oso heterogeneoak gara. Ez gara bat, ez bi, ez hiru. Globalizazio sasoiari aintzat hartuak izateko, behar dugu mundu propio bat eraiki, kultura unibertsalean parte hartzen dugun artean.

Ezin dugu gure burua engainatu euskaltzaleok. Herri txikia, bi estatu boteretsutan zatitua, hiru autonomia diferentetan, izaera linguistiko, kultural, sozial eta politiko oso desberdinez osatuak territorialki eta sozialki

Kultura handietan, anglosaxoian, kultura txinatarrean, kultura espainolean edo frantsesean, bestelako erlazioak planteatu daitezke. Euskaldunen eta beste minoria batzuen kasuan, derrigorrezkoa da elkarlana eta elkartasuna. Bakoitzaren eta denen parte hartzea behar da subjektu moduan aritzeko.

Bada elkarlan tradizio bat auzo harremanetan, auzolana eta halakoak. Badira esperientzia kooperatiboak lan alorrean. Ostera, Euskal Herriaren historia errepasatuz gero, begi bistakoa da zatiketa eta sektarismo jokabideak direla nagusi politikaren eta kulturaren alorrean. Politikan, oinaz eta ganboa, bandoetatik datorkigun historia sektarioa ez da eten. Karlisten eta liberalen arteko gerretan higitu ziren euskaldunak naziogintzaren XIX. mendean. Herri proiektu bideragarri bat proposatzeko ezintasunak XX. mendean ere iraun zuen. Eta oraindik ere, XXI. ean, ez dirudi estrategia politiko komunik adosteko asmorik dagoenik, ez maximalista, ez minimalista...

Kubatarren estrategia politikoa alderantzizkoa izan da nagusi José Martirengandik egunok arte: batasun politikoaren estrategia, era batekoa edo bestelakoa izan. Euskaldunen politikan banaketa oinarritzakoa da, alderdi bakoitzak bere estrategia planteatzen du. Bat datozenean, gaitz erdi, baina ez da luzarorako izaten.

Gure hizkuntzaren eta kulturaren bilakaera ere penagarria izan da, Espainiak eta Frantziak ezarritako dominazio egiturengatik, baina baita ere euskaldunok estrategia kulturalean elkartzeko gauza izan ez garelako. Gure hizkuntzaren ortografia batzeko ere ez gara gauza izan XX. mendea amaitu arte. Euskal ortografiaren batasunaren kontrako mendetako borrokak epopeia bat merezi du! Herritxikitasunaren kaltea da txikikeriengatik edo ergelkeriengatik hainbeste borroka egin behar izatea. Baina, txikikeriengatik eta ergelkeriengatik egin ditugun borrokek txikiago eta ergelago bihurtu gaituzte. Ezin dugu jokabidea aldatu?

Urrunetik begiratzen dut, baina iruditzen zait lehenengo belaunaldia dela XXI. mendearen hasierakoa oinarri baten

gainean sortu dena. Zaharrenak erdi erdiarotarrak gara, ia ez genuen euskara batu eta landurik. Gazteek txikikeriak eta ergelkeriak atzean uzteko eginbidea duzue. Sekula ez da izan heziketa sistema euskaldunik azken hamarkadetakoa lakorik. Ez gaude egoera normalean oraindik, normaltasuna imposiblea da, baina badaude oinarri sendoak elkarlanerako. Gauzak elkarrekin eta hobeto egiteko.

Azurmendik elkarlanaren filosofiaz idatzi du *Gizabere kooperatiboaz*, elkarlan hori praktikan ere egin du Jakin Taldearen bidez. Oinarri horietako obreroa izan da, lankide askorekin, Joseba Intxausti, Joan Mari Torreal dai eta zenbat gehiago. Ahaztezina Rikardo Arregi, *Herriaren lekuko*. Emilio Lopez Adan *Beltza* ere aipatuko nuke. Eta Azurmendirekin elkarlanean imajinatzen ditut gaurko *herriaren lekukoak*: Elena Martinez, Pruden Gartzia, Ignazio Aiestaran, Markos Zapiain, Andoni Olariaga, Joseba Gabilondo, Imanol Galfaroso, Jule Goikoetxea, Eduardo Apodaka, Javier Rodriguez, Hedoi Etxarte, azkenaldian irakurri ditudan batzuk aipatzearen. Baina aipa ditzakedanak baino askozaz gehiago ari dira lanean euskal pentsamendu kritikoaren bidean.

Zorionez, asko dira, eta lagunak edo gogaideak aipatu ditut igual gehiago, baina ideia da desberdinen artean egiten dela elkarlana. Oker ez banago, jende hori guztia sakabanaturik dabil, komunikabide eta eztabaidagune komunik gabe, ba-koitza bere aldetik estatuaren intelektualitate organikoarekiko erresistentzian. Ez gure komunitatearen, baizik eta gure komunitatearen zatiketaren intelektual organikoak bihurtuta ustekabea. Eta elkartasuna ez da dogma edo teleologia baten arabera sortzen, baizik eta behetik gora. Gure fabrika zaharretako adreilu gorrizko tximinia luzeak behetik gora eraikitzen ziren, Xabier Mendigureni entzun nion behin gorengo adreilu-zirkulua egin nahi izaten zutela lehenengo gure politikari batzuek, goitik beherako eraikuntzak behetik gorakoarekin bat egingo zuelakoan noizbait.

Behetik gora egiten dira eraikuntzak, estrategia batekin eta adostutako planekin. Eta ideia da denak garela,

eztabaidatzeko bada ere, beharrezkoak eta eraikuntza horren oinarriak. Eztabaidan eta elkarlanean ari gara, eta ez dakigu zer aterako den. Horrek inplikatzen du indeterminazioa, hau da, elkarren artean erabaki behar ditugu gauzak, ari gara eta ez dakigu oraindik non geratuko den tximinia luzearen gorengo zirkulua.

Elkartasunak ez du saihesten konfliktoa. Ez da diferentziarik eta gatazkarik gabeko elkartasunik. Eztabaidak eta konfliktoak inplikatuta daude elkartasunean. Elkartzea bera gauza konfliktiboa da. Baina elkartzen gaituen behar bat da. Eta hori, Javier Sadabaren liburu baten titulua aipatzearren, «kausa galdu» guztietan gertatzen da...

Badakizue badirela Lehenengo Internazionala, Bigarren Internazionala, Hirugarren Internazionala, Laugarren Internazionala. Gaur egun, hamaika internazional daude gutxienez. Baina ondo funtzionatzen duen internazional bakarra Aberatsen eta Boteretsuen Internazionala da.

Pintada bat ikusi nuen aspaldian gorriz fabrika horma batean:

Munduko langileak, batu zaitezte, azken abisua da!

Euskaldunei ere esan behar zaie. Berdin da hiru esparru administratibotan izatea, berdin da norbere alderdia baino besteak okerragoak izatea, berdin da norberak besteak baino arrazoi gehiago izatea:

Euskaldunak, batu zaitezte, azken abisua da!

Eta galdera utziko dizuet, zelan jarraitu edo zelan abiatu elkarlan hori politikan eta kulturen?

Komunikazio espazioa

Esan dizuet hasieran ez nuela *Hizkuntza, etnia eta marxismoa* irakurri. Gai horietan apur bat gogaituta nengoen, Otto Bauerrek eta Josip Stalinekin, Krutwigek eta Txillardegik, Manu Escuderok eta enparauk esandakoekin nengoen gogaituta.

Puntu batetik aurrera, Celso Emilioren ideiarekin identifikatu nintzen horretan ere. Proba dezakezue, udaberrira arte itxadon igual, itsaso bazterrean etzateko, eta, orduan, pentsatu, euskalduna naiz nahi dudalako...

Gero heldu zen teorizatu beharra, eta eraiki beharra, edo aldrebes nahi baduzue, eraiki beharra eta teorizatu beharra. Eztabaidan, konfliktoan. Nik ideia bat landu nahi izan dut beti, eta ez dut egin, behar bezala behintzat, pentsatuz beste batzuek egingo dutela, edo igual egin du ja baten batek eta ez naiz enteratu. Nazioa, batez ere, komunikazio espazioa dela. Nazioa ez da etnia, ez da hizkuntza, ez da ideologia. Nazioa batez ere komunikazio espazioa dela.

Komunikazio komunitatearena nazioaren beste definizioak baino funtzionalagoa da, nire ustez. Ez nazioa garela demostratzeko, jakina. Alderantziz, nazioa ez garela erakusteko. Teorialari abertzale guztiak enpeinatu dira beti nazioa garela demostratzen, erraza egin zaie mapa marrazki bat egitea, erraza mendiko hizkuntza identifikatzea, erraza beren alderdia nazio proiektuarekin konfunditzea. Nazioa garela frogatzeko definitu da nazioa. Nire ustez, onuragarriagoa litzateke aldrebes. Gure nazio ezaren inguruan eraikitzea komunitatea, elkarrekiko komunikazioan. Konturatu behar dugu ez garela nazioa, eta jakin behar da zergatik eta zelan ez garen nazioa.

Komunikabide egitura elementalenetan ikusten da ja argi ez garela nazioa. Badakizue norenak eta zertarako diren gure herrialdeetako probintzietako egunkaririk irakurrienak: *El Correo*, *El Diario Vasco*, *Diario de Navarra*, *Sud-Ouest*; irratirik entzunenak eta telebista ikusienak. Guk umetan asignatura bat izan genuen eskolan, FEM, *Formación del Espíritu Nacional*, orain ja ez da beharrezkoa estatuarentzat. Argi dago

Nazioa, batez ere,
komunikazio espazioa
da. Nazioa ez da etnia,
ez da hizkuntza, ez
da ideologia. Nazioa
batez ere komunikazio
espazioa da

Hegoaldeko euskaldunen erreferentzia kultural eta politikoak espainolak direla, komunikazio espazio espainolekoak. Iparraldeko jendea, berriz, komunikazio espazio frantses hutsean bizi da. Oso euskaldun gutxik dituzte, kultura orokor horretaz aparte, erreferentzia kultural euskaldun orokorrak.

Euskalduna egundo baino espainolagoa da alde horretatik, egundo baino frantsesagoa, antiespainola eta antifrantsesa izanda ere bere buruaren ustez. Nazio-estatuak lortu dute ja euskaradun hutsik ez izatea, eta ez da konpetentzia linguistikoaren kontua. Espainolak edo frantsesak gara, ez termino elektoral edo termino politikotan. Euskal nazionalismoaren energia horretara bideratuta dago eta gehiengo abertzale batzuk erdikusten dira. Politika ideologikoki abertzalea haziz joan da, baina euskaldunen erreferentzia kulturalak, egunero bizimoduan, kultura orokorrean, kultura espainol komun eta kultura frantses komunaren sail erregional batzuk dira. Ez da egia euskaldunek asumitzen dituzten erreferentzia kulturalak unibertsalak direnik, baizik eta oso espainolak, eta oso frantsesak, eta erraz frogatzen da hori batzuk eta besteak zer diferenteak diren ikusita. Gure antiespainolismoa ideologia ordainekoa eta zuritzailea da, kolonizatuaren ohikoa. Ez da politikoki korrektua izango kolonialismoa aipatzea. Baina, komunikazio egituren aldetik, egoera kolonial edo postkolonial tipikoan gaude.

Nazioa batez ere komunikazio espaziotzat hartzeko ideia horri buruz ez dakit asko idatzi den. Nik Karl Deutschen *Nationalism and Social Communication* ezagutzen dut. Nazioen historia bilakaera industrial eta teknologikoarekin lotutako komunikazio egituraren arabera aztertzen da saiakera horretan. Beste teoriarari batzuk ere ohartu ziren nazio gintzan komunikabideen garrantziaz. Ernest Gellnerren *Nations and Nationalism* irakur daiteke. Eta Benedict Andersonek, *Imagined Communities* nazio gintzaren hasiera eta bilakaerari buruzkoan, oso ondo espliketzen du inprentak eta prentsa idatziak XIX. mendeko nazioen formazioan izan zuten eragina. Argi dago irratia eta telebista funtsezko faktoreak

izan direla xx. mendeko nazio-estatuaren inposizio eta homogeneizazioan. Orain beste komunikabide eta industria kultural batzuk ditugu.

Esaten digute ja mugarik gabeko munduan gaudela. Egia da. Eta gezurra ere bada aldi berean, ezta?

Nazio-estatuak ezartzen ditu komunikazio egitura komunak eta politika kultural nazionalak. Dauzkagun nazioak Espainia eta Frantzia dira, batu eta homogeneoak, biztanle zentsuarekin eta hizkuntza bakarrarekin, kartografia seguruekin eta errealitatea sortzeko agendekin. Komunikabideek ez dute bakarrik egitura politikoa babesten eta kultura homogeneizatzen. Gure balioak eta gure egunerokotasuna antolatzen dute. Eta erabakigarriak dira identitate kolektibo deitzen den horren eraikuntzan.

Euskaradungoaren identitate kolektiboa minoritarioa izanda Euskal Herrian, geure heterogeneotasun berezkoekin, etorkinak gure populazioaren parte gero eta handiagoa direnean, zer egin dezakegu gure herri oso horren komunikazio espazioa osatzeko?

Bestearena ulertzen duena

Azurmendi estimatzen dudala esan dut eta orain artekoa-ekin esplikatuta dudala uste dut zergatik, lankide sentitzen dudala Euskal Herria den espazioaren eraikuntzan. Uste dut komunikazio gune horretan bera erreferentzia ezinbestekoa izango dela luzaroan. Estimaten dut baita ere askatasun eta balio elemental batzuen defentsan jardun delako beti. Baina motibo tekniko bat aipatu nahi dut ere bai. Filosofo, politikari, kritikari gutxi ezagutzen dut interlokutoreen pentsamendua hain ondo konprenitzeko gauza dena.

Formación del Espíritu Nacional deitzen zen asignatura hartan, mutikotan, erakusten ziguten komunistek dirua eta seme-alabak kentzen zizkietela gurasoei, eta abertzaleek Euskal Herritik bota nahi zituztela abertzaleak ez zirenak, eta

Gerra Zibila ideologia gorri-separatisten ondorioa izan zela. Gezurrak ziren, baina besteen hitzak desitxuratzea ohikoa da eta ia derrigorrezkoa bihurtu da harrezkeroko ariketa in-

telektualean. Tertulianoen eta politikarien artean, zer esan. Ignacio Sánchez-Cuencak salatu du Espainian nagusi den lotsagabekeria intelektual hori...

Gezurkeria zaharra da, las-tozko interlokutorearen falazia deitzen da, besteak dioena itxuraldatu edo asmatu eta omen dioen horren kontra argumentatzea nahieran. Ez dago okerragorik, eztabaida onerako, bestearen arrazoia okertu eta itxuraldatzea baino. Gerra baliabide intelektual da. Hala ere, ohikoena bihurtu da alor askotan. Bestearen argudioa,

gainditu ezin denean, saihestu edo desitxuratzea. Internetek ematen duen moduko urruntasunarekin, gainera, nagusitasun intelektualaren froga erosoena insultoa izaten da.

Besteak dioena ondo ulertu gabe ez dago elkarrizketarik, ez dago komunikazio espaziorik. Antzinako Indiako eztabaida filosofikoetan, metodologia bat zegoen ulermen hori ziurtatzeko. Batek argudio bat esan eta besteak, bere kontraargudioa azaldu orduko, entzundako argudioa argi laburbildu behar zuen. Aurkako ideiak ulertzen ez bazituen, ez zuen eztabaida jarraitzeko eskubiderik.

Zentzu horretan, kontrako adibidea da Azurmendi. Haren irakurleok uste dut pribilegio ederra dugula. Iraultza sobietikoan erabili ziren argudioak modu paregabe jaso zituen gai horri eskaini zizkion hiru liburuetan. Gero, *Zer dugu Orixeren kontra* eta *Zer dugu Orixeren alde*. Horixe dira, dialogo ireki bat Orixerekin. Ez dakit Kolakowskiren kasuan,

Ikusia dut Azurmendiren
pentsamendua
guztiz distortsionatua
harrokeria intelektual
espainolaren aldetik,
intelektual etnizista
muturreko moduan
presentatua. Pentsatzen
dut egunen batean
lasaituko dela Espainiako
histeria nazionalista hori

Kolakowskiren liburuak ez nituen ondo ulertu, susmoa dut Kolakowskik berak ere ez zituela Kolakowskiren liburuak ulertzen. Igual, Azurmendiren liburuak irakurrita enteratuko zen Kolakowki Kolakowskik esaten zuenaz...

Jon Mirande, Schopenhauer, Nietzsche, Spengler... Nork analizatu eta kontestualizatu du Jon Miranderen pentsamendua hari buruz errepikatzen diren sinplekeriez aparte? Eta Etienne Salaberry, Jose Maria Arizmendiarieta, Bitoriano Gandiaga. Eta Ilustrazio alemana, Goethe, Herder, Humboldt, eta, bide batez, Ilustrazio frantsesa. Zenbat topiko oker behin eta berriz erabiliak geratzen diren begi bistan. Renan, adibidez, zenbat babokeria irakurri dugu eta idatzi dugu Renanen esaldi bat edo beste kontestutik aterata, harik eta Azurmendi heldu arte argitzera Renanek zer esan zuen, zergatik eta zertarako...

Ostera, ikusia dut Azurmendiren pentsamendua guztiz distortsionatua harrokeria intelektual espainolaren aldetik, intelektual etnizista muturreko moduan presentatua. Pentsatzen dut egunen batean lasaituko dela Espainiako histeria nazionalista hori. Konturatuko dira Azurmendi hausnartzaile razionalista umila baizik ez dela. Eta pentsatzaile ona dela, baina batez ere ulertzaile fina. Entzuten jakitea mintzatzen jakitea baino inportanteagoa da. Antzinako indiar filosofoek ondo zekiten hori, kasta horretakoa da Azurmendi. Naturak berak ere ondo daki hori: bina belarri eman dizkigu denei mihi bana eskaini orduko.

Ez zaizue iruditzen, idazlea izatea baino, irakurle ona izatea inportanteagoa eta zailagoa dela?

Horixe ba, badituzte Azurmendiren liburu batzuk irakurri gabe oraindik, asko idatzi du. Irakurrita ditudan Azurmendiren liburuetan zentzu berriak aurkitzen ditut berrirakurtzean. Azurmendirenak irakurtzea onuragarria egiten zait beti. Zuei berdin gertatzen bazaizue, esan behar dela uste dut, ez da gure meritua bakarrik, baizik eta Azurmendiren obraren balioa. 📖